

GIRONA, VALÈNCIA I FRANCESC EIXIMENIS

LOLA BADIA

Per tal que ningú no pugui prendre's el present volum com una mostra extemporània de simpatia valenciana per part d'uns quants septentrionals presos de la passió pancatalanista, ens plau d'incloure-hi un breu colofó amb un extracte de l'informe elaborat per la Comissió Editora de les Obres de Francesc Eiximenis. Aquesta Comissió Editora existeix des d'encara no fa un any a l'emparedat del Col·legi Universitari de Girona i de la Diputació corresponent. Francesc Eiximenis era de família gironina (cap document no ens ho ha desmentit), i sabem que va viure la major part de la seva vida a València escrivint immensos tractats polítics i morals per a satisfer les peticions dels seus poderosos mecenes, els prínceps del Casal d'Aragó i els homes de govern de la València de les darreres dècades del segle XIV.

La Comissió Editora de les Obres de Francesc Eiximenis és constituïda per un grup de professors de filologia vinculats al Col·legi Universitari de Girona, que han assumit la gestió de la publicació de tota l'obra conservada del nostre menoret amb l'ajuda de l'assessorament d'un grup d'especialistes escollits i amb la col·laboració de tot un estol de catalanòfils del país i de l'estranger. La Comissió Editora assumeix la responsabilitat intel·lectual de l'empresa mentre que la Diputació de Girona, el Col·legi Universitari i la CIRIT hi posen el suport econòmic. D'altra banda, la Comissió Editora està treballant per a integrar-se en un Institut d'Investigació universitari, adscrit a la nostra casa mare, que és la Universitat Autònoma de Barcelona; aquest Institut d'Investigació portarà el nom de Francesc Eiximenis i acollirà activitats de recerca relacionades amb l'estudi de la cultura, la filosofia, la llengua, les lletres, l'art i la història anteriors al segle XIX que es duguin a terme al Col·legi Universitari de Girona. De fet, l'Institut Eiximenis neix per a centralitzar els estudis que es duguin a terme sobre les matèries esmentades i està pensat per esdevenir un nucli de documentació a l'abast dels especialistes del ram.

No té gaire interès explorar els orígens remots de l'empresa de publicació eiximeniana que hem esmentat; és suficient de consignar que hi han convergit interessos diversos de persones que promocionen la vida cultural gironina, que volen vehicular a través de la Universitat els seus treballs d'investigació, i d'altres, encara, que tenien en un estadi molt avançat la transcripció d'un tractat d'Eiximenis, el **Dotzè**, d'unes dimensions tan considerables que espantava molts editors. Per ser fidels a la veritat cal dir, doncs, que si el projecte d'edició de les Obres d'Eiximenis pot començar a funcionar enguany és perquè prèviament va

existir un altre projecte canadenc dut a terme per un equip de persones que treballen en aquell país: Curt Wittlin, Jill Webster i Arseni Pacheco. Aquests tres estudiosos havien aconseguit de preparar, amb l'ajut d'alguns altres esforços transcriptors, 1.360 pàgines d'original per a la impremta que s'havien aparcat en les taules dels despatxos d'algunes editorials barcelonines. La Comissió Editora, doncs, va començar per fer-se càrrec de posar en solfa definitivament el material ja preparat. També es va posar en contacte immediatament amb els altres eiximenistes perduts per aquests móns de Déu per tal de vehicular els seus esforços cap a Girona, on s'estava constituint el nucli d'iniciatives que descrivim. Així, per exemple, comptem amb la valuosa col·laboració d'Albert Hauf, un mallorquí que treballa a Cardiff i que té feta una tesi doctoral sobre la **Vida de Jesucrist** d'Eiximenis, que es transformarà segurament en dos toms de la nostra col·lecció.

La Comissió Editora té un president, Modest Prats, que és el principal gestor de les qüestions institucionals; una secretària, Lola Badia, que s'encarrega de coordinació general, i uns vocals, Pedro M. Cátedra, Xavier Renedo, Albert Rossich i Mariàngela Vilallonga, que intervenen en diverses fases dels treballs de publicació. De fet, la Comissió Editora va començar a existir quan el primer dels seus informes va ser llegit i aprovat individualment pels membres del Comitè assessor, constituït per Albert Hauf, Curt Wittlin, Josep Massot, Jaume Riera i Sants, Josep Perarnau, Germà Colon, Arseni Pacheco, Martí Major OFM, Jaume Marqués i Amadeu J. Soberanas.

En aquest primer informe de la Comissió Editora s'hi va incloure un esbós de normes de transcripció i de presentació de textos medievals, que són un dels principals objectius de la tasca de la Comissió mateixa. Això vol dir que pretenem arribar a la formulació d'uns criteris, perfectament inscrits en la tradició de la millor romanística, que permetin de facilitar al màxim la feina dels transcriptors. La Comissió parteix de la base que el text ha de ser el més fidel possible al manuscrit i també el més clar i entenedor possible. Per això defuig la introducció de procediments nous o extravagants; es limita a estudiar la casuística i a oferir solucions per a qüestions de caràcter fonètic, de presentació material i també de representació tipogràfica. En aquest sentit la Comissió té previst que les persones que actualment preparen originals per a la impremta, August Bover i Andreu Rossinyol, intervinguin en la redacció d'una nova versió de les normes de transcripció. Aquesta versió serà divulgada en edició provisional de manera que, rebudes les crítiques pertinents i posada a la pràctica en els primers toms de la sèrie, pugui esdevenir una guia ja fixada per a la mena de feines d'edició de textos que la Comissió ha escomès.

Per tal d'assegurar el màxim de fidelitat a les edicions que la Comissió duu a terme, cada tom té assignat un revisador, un professional pagat pel Col·legi Universitari, el qual ha de preparar l'original per a la impremta i vetllar el seguiment de la impressió —és a dir, corregir proves—, ajudat, naturalment, per la Comissió mateixa i altres lectors de galerades. Els revisadors són la peça clau de tot el muntatge, la garantia de la qualitat del conjunt i és molt convenient que

treballin d'acord amb unes normes ben pensades, que seran les que hem explicat més amunt.

Actualment August Bover i Andreu Rossinyol tenen cadascun la meitat de l'original de la transcripció del **Dotzè** vinguda del Canadà. El **Dotzè** és un volum de 907 capítols que té dues parts. La primera ocupa 466 capítols, més set d'afeigits posteriorment pel propi Eiximenis. Es tracta d'un tractat sobre el **Regiment de les ciutats** que va ser publicat l'any 1484 per Lambert Palmart, un impressor alemany establert a València. A més, hi ha també tres manuscrits antics de l'obra i un altre incunable (València, Cofman, 1499), que publica els capítols 357-395 i que ja va ser donat a conèixer en la col·lecció "Els Nostres Clàssics" (**Regiment de la cosa pública**). Aquesta primera part del **Dotzè** és un tractat escrit l'any 1384, que per primera vegada a Europa planteja la importància de la vida urbana com a motor real de l'economia de l'estat. La Comissió Editora, però, no començarà per la primera part del **Dotzè**, sinó per la segona, per la senzilla raó que la seva transcripció es troba ja del tot acabada, com hem explicat. Aquesta segona part només ha sobreviscut en un manuscrit, que es conserva a la Catedral de València i que estotja els capítols que van del 467 al 907. És a dir que el primer tom, que sortirà a la llum serà el primer de la segona part del **Dotzè**, que anirà seguit del segon: **Dotzè** II,1 i **Dotzè** II,2. Seguiran, quan tinguem llesta la transcripció que s'ha iniciat fa poc, el **Dotze** I,1 i el **Dotze** I,2.

Així, doncs, tenim previst que durant els anys 1985 i 1986 surtin al carrer els dos toms de la segona part del **Dotzè** i que es preparin els dos de la primera. A tal efecte, el professor Wittlin, que havia recollit materials per a l'empresa, va dur a terme un repartiment del text en grups de 60 o 70 capítols a distribuir entre diversos col·laboradors. Entre ell i la Comissió hem anat trobant les persones adients per a emprendre la transcripció dels diferents lots de **Dotzè** que ens queden. D'aquesta manera s'ha constituït un estrany equip internacional integrat per una estudiant de doctorat canadenc, alguns professors de la Universitat de València i diversos llicenciats o quasi-licenciats barcelonins i gironins. Totes aquestes persones treballen d'acord amb els criteris de la Comissió i s'espera que vagin prenent interès en el tema eiximenià més enllà de la feina estricta que tenen encomanada. La Comissió, en efecte, espera poder arribar a publicar algun dia una sèrie paral·lela de volums d'estudis sobre Eiximenis, que completi la dels textos. En aquest sentit, potser hauríem d'haver dit ja que els textos els presentarem acompanyats d'un aparat de variants, com s'escau a una edició crítica, i seguits d'uns índexs de citacions i de fonts. No és previst que els textos portin, doncs, una menuda anotació filològica; però, en canvi, la Comissió té molt en compte la possibilitat de publicar material suplementari d'aquesta mena si els col·laboradors l'ofereixen.

Pel que fa als altres lliuraments, cal tenir en compte que es tracta de projectes a molt llarg termini ja que la sola edició del **Dotzè** ens ha de tenir ocupats fins l'any 1988. Tenim en cartera, com ja hem dit, la **Vida de Jesucrist**, a cura del professor Hauf i en fase de preparació el **Terç**, que és l'altre gran tractat eiximenià, pràcticament tan llarg com el mateix **Dotzè**. El **Terç**, que tracta dels set pecats capitals profusament i exhaustiva, es va començar a publicar dintre de la

sèrie gran d'“Els Nostres Clàssics” als anys trenta, però la guerra civil va estrangular el projecte definitivament. Més tard n'han sortit alguns extrets relacionats amb el pecat de la gula, que són molt divertits, però corresponen a una part mínima del conjunt. Un dels membres de la Comissió, Xavier Renedo, que és professor de l'Institut Vicens Vives de Girona, està enllestint una tesi de llicenciatura sobre els capítols corresponents al pecat de luxúria; aquest part, naturalment, ha estat preparada pensant en la seva propera inclusió en l'edició conjunta del **Terç**.

De les altres obres catalanes inèdites d'Eiximenis hem de programar encara el **Primer**, el **Segon**, el **Llibre dels àngels**, i el **Tractat de contemplació**. En conjunt seran uns quinze volums, sense comptar l'obra llatina, que també començarem a programar pròximament i que, segurament, anirà sortint alternada amb la catalana després del **Dotzè**, que és, sense cap mena de dubte l'obra eiximeniana que serà més útil per a tots els estudiosos de l'edat mitjana peninsular, que podran manejar-lo amb comoditat. De les obres llatines, és possible que la primera a sortir sigui el **Psalterium laudatorium**, del qual se'ns han conservat tres manuscrits antics i una traducció del XV que llegim en diversos manuscrits i en un incunable gironí de 1495. Cal dir que, en general, l'obra llatina d'Eiximenis, sense voler desmerèixer el seu valor objectiu, no té el mateix interès que la catalana. Entre altres coses, perquè l'empresa que va emprendre el nostre franciscà a instàncies del rei Pere el Cerimoniós, verbigràcia, escriure una voluminosa enciclopèdia del saber universal en llengua vulgar, és tota una novetat cultural, plena de ressons en les lletres contemporànies.

Amb totes aquestes complicades i delicades feines de coordinació d'esforços erudits, la Comissió Editora de les Obres d'Eiximenis entén que dona sentit a l'“eix Girona-València” de què es parla a la presentació d'aquest volumet. Un “eix Girona-València” que, com s'ha pogut veure, passa per Barcelona però també pel Canadà. I és que, en això de la cultura catalana, quants més serem, millor.